

НАШ ЈЕЗИК
ЛIII СВ. 1

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ, др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ,
др Весна ЛОМПАР, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ,
др Борђе ОТАШЕВИЋ, др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ,
др Стана РИСТИЋ, др Марина СПАСОЈЕВИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник
др СРЕТО ТАНАСИЋ

Секретар
др Марина Спасојевић

Рецензенти
др Рајна Драгићевић, др Владан Јовановић, др Јелена Јовановић Симић,
др Весна Ломпар, др Мирослав Николић, др Милица Радовић Тешић,
др Срето Танасић

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије
бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3–4–XXI/1–2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3–XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI–XXXVI) уређивао Мирослав Николић.

Наш језик излази у две годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs, nasjzikisjsanu@gmail.com.

Штампа: Birograf comp d.o.o., Атанасија Пуље 22, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, св. 1 (1932/33) – год. 8, св. 1 (1941); Н. с. књ. 1, (1949/50)–. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 1932/33–1941; 1949/50– (Београд : Birograf comp). – 23 cm

Полугодишње
ISSN 0027-8084 = Наш језик
COBISS.SR-ID 615951

НАШ ЈЕЗИК

Књига ЛШ

Св. 1 (2022)

САДРЖАЈ

Ч л а н ц и

- Како се у српском језику броји оно што значе именице *pluralia tantum*?
(МИРОСЛАВ Б. НИКОЛИЋ) 1–19
- Реконструкција граматичких дијалектизама као лингвотекстолошки
проблем (на грађи Његошевих пјесничких дјела) I
(РАДМИЛО Н. МАРОЈЕВИЋ) 21–41
- О неким проблемима израде речника термина из области вештачке
интелигенције (ГОРДАНА Р. ШТАСНИ, ГОРДАНА Р. ШТРБАЦ) 43–60
- О нормативном термину *варваризам* у српској лингвистици (на основу
чланака објављених у часопису *Наш језик* 1932–2021) (ЈЕЛЕНА Д.
ЈАНКОВИЋ) 61–78

П р и к а з и

- Наташа Миланов, *Српски лексички фонд из угла њолисемије: глаголи,
именице, њридеви* (НАТАША С. ВУЛОВИЋ ЕМОНТС) 79–83
- Светлана Слијепчевић Бјеливук, *Рекламно-њројагандни жанр у српском
њолишћичком дискурсу* (МИЛОШ М. КОВАЧЕВИЋ) 84–90
- Драгана Ратковић, *Песник и емиграција: концептњосфера дома и домовине
у њоезији Александра Пејћрова* (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ) 91–97
- Модалносћ у српском језику* (МИЛИЦА Љ. СТОЈАНОВИЋ) 98–104

С а о п ш т е њ е О д б о р а з а с т а н д а р д и з а ц и ј у с р п с к о г ј е з и к а

- Саопштење поводом „Нацрта закона о употреби српског језика у јавном
животу и заштити и очувању ћириличног писма“ 105–107

In memoriam

Одлазак академика Предрага Пипера (1950–2021)

(СРЕТО З. ТАНАСИЋ) 109–115

In memoriam

ОДЛАЗАК АКАДЕМИКА ПРЕДРАГА ПИПЕРА (1950–2021)

У Ваљевоу је 9. септембра 2021. године преминуо академик Предраг Пипер, угледни српски слависта и лингвиста, редовни професор Филолошког факултета Универзитета у Београду. Рођен је 20. августа 1950. године у Београду, гдје је започео основну школу, а завршио у Сремској Каменици. Гимназију је завршио у Новом Саду, потом уписао студије славистике на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду и дипломирао 1973; похађао је и студије на групи за српски језик и књижевност. Постдипломске студије завршио је на Филолошком факултету у Београду 1975. године са магистарским радом о падежним конструкцијама с просторним значењем у руском и српском језику, а докторирао на Филозофском факултету у Новом Саду 1981. с темом *Заменички њрилози у руском, њољском и српскохрвајском језику*. Наставничку каријеру започео је као асистент на истом факултету 1974. и доцент 1983. године. У међувремену, од 1976. био је лектор српскохрватског језика на Универзитету „Ломоносов“ у Москви. За ванредног професора на Филолошком факултету у Београду изабран је 1989, а за редовног 1991. Предавао је још и на универзитетима у Москви, Петрограду, Вороњежу, Иванову, Сеулу, Сапору, Задру, Нишу, Скопљу и Љубљани. С рефератима је учествовао на многим домаћим и међународним скуповима, између осталог на осам међународних конгреса слависта – посљедњи у Београду 2018. За дописног члана САНУ изабран је 2003, а за редовног 2012. године. Такође, од 2015. године био је члан Македонске академије наука и уметности. Био је секретар Одељења језика и књижевности САНУ од 2013. до 2018, као и члан Председништва САНУ. У Академији је био члан више одбора, а руководио је двама; био је члан уредништава неколико њених публикација. Такође, био је стални члан Матице српске и њеног Одељења за књижевност и језик, у којој је водио више значајних пројеката, као и члан Матициног Лексикографског одељења. У Матици је, између осталог, био

члан и потпредседник Уређивачког одбора *Српске енциклопедије*, члан уредништва едиција Библиографије и Студије о Србима. Такође, био је члан Славистичког друштва Србије и његов председник у два мандата, председник Катедре за језик Коларчеве задужбине. Један мандат је био и члан Националног просветног савета Србије.

Такође, Предраг Пипер је био члан Одбора за стандардизацију српског језика и његове Комисије за синтаксу и једно вријеме њен председник, као и Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања. Био је члан Одбора за додјелјивање награде „Павле и Милка Ивић“ Славистичког друштва Србије.

О врло плодној научној и педагошкој каријери академика Пипера свједочи и његова огромна библиографија – чак са 198 посебних публикација, међу којим су 31 монографије, универзитетски приручници, библиографије и приређена издања, те око педесет уџбеника и приручника за основну и средњу школу, и преко 400 студија, чланака, приказа и сл.

Као русиста и слависта, академик Пипер је био шеф Катедре за руски језик и књижевност Филозофског факултета у Новом Саду и управник Катедре за славистику Филолошког факултета у Београду. У једном периоду био је потпредседник Међународне асоцијације предавача руског језика и књижевности, као и дугогодишњи члан Комисије за проучавање граматичке структуре словенских језика при Међународном комитету слависта, а од 2009. до 2013. њен председник.

Из огромног Пиперовог научног дјела треба посебно навести четвородијелну *Библиографија југословенске лингвистичке русистике 1945–2000* (последњи дио у коауторству с Биљаном Вићентић), дјело изузетно по обиму, уложеном труду и значају за српску и инострану славистику. Да наведемо још један број значајних Пиперових књига: *Zamjenički prilozii (gramatički status i semantički tipovi)* (Нови Сад, 1983), *Zamjenički prilozii u srpskohrvatskom, ruskom i poljskom jeziku (semantička studija)* (Београд, 1988); *Увод у славистику 1* (1991, 1995, 1998, 2008); *Оглед српске морфосинтаксе (у поређењу са македонском)* (1997); *Језик и његов простор* (1997, 2001); *Јужнословенски језици: граматичке структуре и функције* (2009; са Вјаром Малцијевом, Зузаном Тополињском, Мајом Ђукановић); *Прилози историје српске славистике: библиографска грађа* (2011); *Лингвистичка русистика: студије и чланци* (2012), *Лингвистичка славистика: студије и чланци* (2014); *Српски у кругу словенских језика: граматичка и лексичка поређења* (2015); *Прилози историји српске лингвистичке славистике: друга половина XX века* (2018); *Српска лингвистичка славистика друге поло-*

вине XX века (2019). Такође, за сагледавање мјеста Предрага Пипера у српској науци и култури, његовом виђењу стања у српском друштву нашега доба, националним и културним изазовима – свакако су значајне књиге његових разговора са публицистом Милошем Јевтићем.

Академик Предраг Пипер био је члан уређивачких одбора или уредник великог броја зборника и часописа у земљи и иностранству. Био је главни уредник *Зборника Матице српске за славистику* у Новом Саду (од 1998. до 2012) и *Јужнословенског филолога* у Београду од књиге LXV (2009) до LXXIV (2019), у чијем уредничком мандату ово гласило није изгубило статус водећег часописа у свијету славистике. Такође, био је члан уредништава часописа *Анали Филолошког факултета* (Београд), *Зборник радова Института за српске језике и књижевности* (Нови Сад), *Живи језици* (Београд), *Библиограф* (Београд). Затим, био је члан уредништава и научних савјета славистичких часописа који се издају изван Србије: *Русистика* (Берлин), *Русский язык за рубежом* (Москва), *Материалы по русско-славянскому языкознанию* (Вороњеж), *Съпоставително езиковедство* (Софија), *Восточно-европейское обозрение* (Олштин), *Studia Linguistica Polono-Meridianoslavica* (Скопље), *Славистички студии* (Скопље), *Studia z filologii polskiej i słowiańskiej* (Варшава), *Studia Kognitywne* (Варшава), *Slavia Meridionalis* (Варшава) и *Acta Slavica Iaponica* (Сапоро).

Предраг Пипер је стекао углед једног од најзначајнијих слависта које су Срби имали и био један од водећих слависта у свијету славистике данас. За велики допринос српској и свјетској славистици добио је награду Славистичког друштва Србије „Радован Кошутих“ за животно дјело, повељу почасног члана Славистичког друштва Србије, као и признање у Русији.

Ништа мање нису заслуге академика Пипера у изучавању српског језика. Предмет његовог занимања били су синтакса, семантика и лексика, те теорија језичке културе. Као широко образован слависта са увидима у најновија кретања у свјетским славистичким центрима, и уопште у лингвистичким истраживањима у свијету, Предраг Пипер је у српску науку о језику уносио нове теме и теоријско-методолошке приступе.

Поред индивидуалних истраживања у области српског језика, учествовао је и у више значајних великих колективних пројеката на универзитетима у Новом Саду и Београду, у САНУ, Институту за српски језик САНУ, Матици српској. Да поменемо неке резултате тих пројеката: *Синтакса савременог српског језика: прва реченица* (ко-аутор), у редакцији академика Милке Ивић (2005) – награда „Павле

Ивић“, *Нормативна грамаџика српског језика* са академиком Иваном Клајном – награда „Павле и Милка Ивић“ (2013. и касније; посљедње – четврто, измијењено и допуњено издање, са придруженим коаутором Рајном Драгићевић, изашло је 2022, када више нису били у животу академици Пипер и Клајн); *Синтакса сложене реченице у савременом српском језику* (коаутор и редактор) (2018), *Асоцијативни речник српског језика* (коаутор) (2005).

Прво од овдје поменутих дјела – синтакса прости реченице, настала у оквиру пројекта Одбора за стандардизацију српског језика у едицији „Прилози граматици српскога језика“ – обимно је дјело од преко 1100 страна. Предраг Пипер потписује око 500 страна. Ту је он на 400 страна обрадио и семантичке категорије у простој реченици, укупно 19 категорија, а његова је заслуга теоретског осмишљавања и примјене у опису српског језика појединих категорија – локативности, градуелности, ексцесивности и сл. Познато је да се он локалистичком теоријом најинтензивније, и најуспјешније бавио, а интерес за њу пратио га је од најранијих дана, тако рећи, до краја научне каријере. То је и најпотпунији опис семантичких категорија на једном мјесту у нашој литератури овога типа. Наставак истог пројекта јесте синтакса сложене реченице, опет колективно дјело, такође као пројекат Одбора за стандардизацију српског језика, и објављена у истој едицији, сада у редакцији академика Предрага Пипера.

Треће значајно дјело ове врсте јесте *Нормативна грамаџика српског језика*, како стоји на почетку, настало је као пројекат Матице српске а на иницијативу Одбора за стандардизацију српског језика. Спада у граматике средњег обима – између великих академијских у словенском свијету популарних и средњошколских. И средњошколске и велике граматике, каква је она двотомна од академика Михаила Стевановића, представљају истовремено и описне и нормативне граматике. Ова граматика и својим насловом наговјештава свој нормативни карактер. И она има низ посебних нормативних напомена. У уводном дијелу књиге налази се и посебан текст „О нормативној граматици и нормативној лингвистици“, у коме се објашњавају основни појмови, те набрајају задаци нормативне лингвистике, а и најављује да се у књизи „дају експлицитне нормативне оцене граматичких појава тамо где је нормативна оцена посебно важна, тамо где постоје колебања и грешке у употреби граматичких облика“ (14).

Међу пројектима које је академик Предраг Пипер осмислио и реализовао у САНУ поменућу онај под називом *Српска грамаџика данас*, који је остварен као серија предавања позваних стручњака 2016. пово-

дом 175 година од оснивања претече САНУ. Ти реферати су објављени у посебном блоку књиге LXXII/3–4 *Јужнословенског филолога* за 2017. годину.

Иза академика Пипера остали су и неки започети значајни колективни и индивидуални пројекти. Да поменемо да је Предраг Пипер био члан и потпредсједник Уређивачког одбора *Српске енциклопедије* и уредник за област *Лингвистика, филологија*. У Матици српској он је планирао да у овој години заврши пројекат *Српски језик: енциклопедијски речник*, „чији је циљ израда једнотомног енциклопедијског речника којим би био дат енциклопедистички структуриран лексикографски опис српског језика и науке о српском језику данас и у прошлости, као што је то до сада урађено за скоро све словенске језике. У 2020. години углавном је завршен рад на биографским одредницама тог енциклопедијског речника, где преостаје њихово редиговање и евентуално попуњавање. Настављен је рад на појмовним одредницама речника, пре свега, граматичким, лексиколошким и лексикографским“ (из плана аутора пројекта). А било је предвиђено да се у 2021. години заврши рад на пројекту и рукопис готове књиге преда до краја године. Вјерујем да ће ово врло значајно дјело, доведено готово до завршетка, доћи пред научну јавност.

У посљедњој години живота академик Пипер је у Матици осмислио и започео нови, опет код нас јединствен, пројекат *Општа лингвистика и посебне лингвистике на српском говорном подручју*. „Планира се истраживање новије историје српске лингвистике посматране по најкрупнијим проблемским областима које су добиле статус посебних лингвистика: компаративна лингвистика, контрастивна лингвистика, конфронтативна лингвистика, типолошка лингвистика, ареална лингвистика, социолингвистика, психолингвистика, неуролингвистика, етнолингвистика, еколингвистика итд. Има их четрдесетак, укључујући неке релативно мање познате као што су теолингвистика, корпусна лингвистика, форензичка лингвистика, јурислингвистика и др. Резултат четворогодишњег рада на пројекту биће објављивање књиге са поменутих истраживања“ (из плана рада аутора пројекта за 2021).

Академик Предраг Пипер се теоријски бавио језичком политиком. Да се овом проблематиком намјерава озбиљно бавити, најавио је својом књигом *Српски између великих и малих језика* (три издања), студијама *О сјраишегијама језичке полијике у Републици Србији*, *Српски језик као предмет језичког планирања* и др. Како је речено, био је члан Одбора за стандардизацију српског језика и његове Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, такође члан и једно вријеме

председник Одборове Комисије за синтаксу. Пипер је био у том погледу међу оним колегама који су се снажно залагали да се у Србији утврди стратегија језичке политике и дефинише језичка политика, што се у одговорним земљама ради у садејству са језичком струком према општеважећем правилу и пракси: језичку политику осмишљава језичка струка у сарадњи са државом, а спроводи држава у доброј сарадњи са језичком струком. Остаће запамћен као један од најагилнијих бораца да српски језик и ћирилица у држави добију статус који треба да имају као национални језик и писмо и темељни чиниоци српског националног и културног идентитета. Предраг Пипер је истицао непобитну чињеницу да је језичка политика значајан дио укупне националне и државне политике. Чини ми се да је он први, бар у данашње вријеме, изнео тачну тврдњу да се у држави која нема утврђену своју језичку политику води нечија туђа, увијек у складу с туђим интересима.

У вријеме готово потпуне замрлости државне бриге о српском језику и писму, као темељима националног и културног идентитета, објавио је рад *О језичком њајџриоџизму данас*; био је то његов позив научној, просвјетној и културној јавности да се недостатак државне бриге надомјести подизањем националне свијести о значају српског језика и писма. У блиској вези с тим је и његово ангажовање на изграђивању српске језичке културе и подизању свијести о њеном значају за појединца и друштво као важном дијелу укупне културе. У посебном раду он је анализирао узроке стања наше говорне културе, од кључне ријечи „запуштеност“ до питања стратегије његовања српске говорне културе, наводећи и показатеље стања и институције које би морале учествовати у изграђивању и спровођењу те стратегије. То Пиперово дјело није остало незапажено: Матица српска му је додијелила награду за допринос његовању језичке културе. И Библиотека Матице српске додијелила му је награду „Златна књига“.

Посљедњих двадесетак година свога живота академик Предраг Пипер је врло активно сарађивао са Институтом за српски језик САНУ. Био је сарадник на пројекту *Оџис и сџандардизација савременог српског језика*, у почетку и његов руководилац, члан Научног већа Института за српски језик САНУ, те председник Управног одбора Института за српски језик САНУ. Дио резултата те сарадње јесу и двије синтаксе српског језика – проста и сложена реченица, објављене у едицији „Прилози граматичи српскога језика“.

Значајан допринос српској науци о језику дао је и као педагог и у изграђивању научног подмлатка; поред основних студија, држао је предавања и на постдипломским и докторским студијама и био мен-

тор у изради великог броја доктората у славистици и србистици. За њега звање професора није само значило високо мјесто на научној лествици; он је то сматрао превасходно за високу обавезу, дужност и мисију. Тако је и радио – стављајући својим студентима на располагање своје вријеме, богато знање, личну библиотеку. Такође, дуго низ година учествовао је у организацији научних конференција и конгреса националног и међународног значаја.

Иако озбиљно нарушеног здравља, академик Пипер је радио тако рећи до посљедњег дана живота. Био је свјестан да му остаје све мање и мање времена на овоме свијету, али га је дијелио и са својим колегама: размјењивао је писма о пословима и дан прије него што га је Бог узео себи. Смрћу академика Предрага Пипера српска наука о језику изгубила је једног од највећих својих посленика данашњице, а његове колеге драгог пријатеља, узорно кооперативног сарадника и саборца у свим видовима рада на пословима из домена науке о језику. Страни слависти ће при будућим боравцима у Београду бити ускраћени за дружење са Предрагом Пипером, увијек срдчним домаћином, радозналим и добронамјерним саговорником добро упућеним у тајне славистичке науке.*

*Срећо З. Танасић***

* Проширен текст прочитан на комеморацији академику Пиперу 9. новембра 2021. године у Српској академији наука и уметности.

** sreto.tanasic@isj.sanu.ac.rs